

Partnergeweld en kindermishandeling: een gespannen verhouding

Over overeenkomsten en verschillen, en het belang van een geïntegreerde benadering

Halverwege de jaren negentig is in Nederland het begrip huiselijk geweld gemeengoed geworden ter aanduiding van geweld in de privésfeer. Het is daarmee in toenemende mate gaan werken als overkoepelend begrip. Huiselijk geweld is inderdaad een verzamelnaam geworden voor partnergeweld, kindermishandeling, oudermishandeling en ander geweld in huiselijke kring. Daarbij gaat het om verwaarlozing en fysiek, psychisch en seksueel geweld, ongeacht verschillen in aard, duur, ernst en in de levensfase waarin het geweld plaats vond.

Maar uiteenlopende definities leiden tot een diverse, en soms onwenselijke en particuliere invulling van het begrip (zie ook Wittebrood en Veldheer, 2005). De spraakverwarring neemt toe wanneer het paraplubegrip 'huiselijk geweld' wordt gebruikt ter aanduiding van een casus als 'geval van huiselijk geweld' in plaats van een geval van emotionele verwaarlozing of fysiek geweld van de man tegen de vrouw waarbij jonge kinderen aanwezig zijn. Dit werkt verhullend en versluijend, terwijl juist specifieke benoeming en verduidelijking op zijn plaats is: wat is de aard en vorm van het geweld, de dynamiek en de ontstaansgeschiedenis of achtergrond, en wie zijn betrokken.

Het uitdijen en vervagen van het fenomeen wordt nog versterkt doordat steeds meer professionele groepen en opleidingen zich met deze thematiek bezighouden. Discussies worden overgedaan en het wiel wordt opnieuw uitgevonden. Bovendien blijft de belangstelling veelal beperkt tot de 'voorkant' van het probleem, terwijl verhoudingsgewijs de aandacht voor verdieping en ontwikkeling van de aanpak daarbij achterblijven.

Het globaler worden van de term 'huiselijk geweld' verhindert een krachtige ontwikkeling en integratie van kennis en werkvelden. Vergelijkend onderzoek naar overeenkomsten en verschillen tussen geweldsvormen in intieme relaties krijgt in Nederland nog onvoldoende aandacht.

Globalisering van de term, in plaats van precisering

Met de intrede van de term huiselijk geweld is het geweldsbegrip globaler geworden: de grenzen tussen definities zijn vervaagd en de operationalisering van geweld (agressie, conflict, echtelijke ruzie, krenking) is uitgewaaierd. Door verschillende soorten geweld (geestelijk, fysiek en vrijheidsbeperking) van verschillende subgroepen (vrouwen, mannen, meisjes, jongens) bij elkaar op te tellen, raken zowel de specifieke context als de kenmerkende consequenties uit het zicht. Zo is het genderspect van geweld op de achtergrond geraakt. Het is soms nauwelijks meer te achterhalen.

Wittebrood en Veldheer (2005) deden een secundaire analyse van landelijke studies naar huiselijk geweld uit 1997 en 2002, de zogenaamde Intomart-studies, en stellen vast dat deze hebben geleid tot de (onterechte) aannames dat huiselijk geweld vooral geweld tussen (ex)partners betreft, dat vooral mannen geweld plegen jegens een vrouwelijke partner, en dat partnergeweld vooral allochtone vrouwen treft.

Een gevolg is ook dat deze studies moeilijk vergelijkbaar zijn met eerder en ander onderzoek; met de uitbreiding van subgroepen slachtoffers en daders is er weinig voortgebouwd op de representatieve en verdiepende studies naar mishandeling in heteroseksuele partnerrelaties van Römkens (1992) en naar seksueel misbruik van meisjes door verwanten van Draijer (1988). Terugblikkend waren zij hun tijd vooruit met hun solide onderbouwde definities en op meerdere bronnen gebaseerde ernst-indelingen.

Registraties van doelgroepen in specifieke sectoren, zoals bij de politie en de vrouwenopvang, zijn niet zonder meer vergelijkbaar met veel breder bevolkingsonderzoek. Toch is in Nederland grootschalig en verdiepend registratie-onderzoek met name van de politie een belangrijke informatiebron die dicht bij de professionele praktijk staat. Het biedt landelijk inzicht in welk geweld wordt gemeld, *wat* verschillende beroepsgroepen doen en *hoe* ze het doen. Ook in deze onderzoeken, die tevens een groot aantal incidenten uitvoerig analyseren, komt naar voren dat geweld veelsoortiger en veelvormiger is dan de publieke discussie het voorstelt (zie Lünemann en Bruinsma, 2005), èn dat het met de daadwerkelijke aanpak van geweld in bijna een kwart van de bij de politie gemelde gevallen nog bedrevend is gesteld (Ferwerda, 2007).

Relevantie onderwerp en focus artikel

In dit artikel spits ik de discussie over huiselijk geweld toe op partnergeweld en kindermishandeling, en ik beschouw deze als domeinen met elk een eigen vaktaal, benadering, aanpak en onderzoekshistorie. De gescheidenheid heeft geleid tot aparte studies van risico's, consequenties en verschillende wegen voor interventie. Er is een gespannen verhouding ontstaan tussen deze twee vakgebieden – en dat terwijl een vergelijkend perspectief onmisbaar is

om overeenkomsten en verschillen te kunnen plaatsen (Knickerbocker e.a., 2007) en om gemeenschappelijke én unieke factoren en processen in kaart te brengen (Slep en O'Leary, 2001).

Om inzicht te krijgen in de links tussen mishandeling van vrouwen en van kinderen (Edleson, 1999) en om specifiek daarop afgestemde interventies te ontwikkelen, is het belangrijk om inhoudelijke kennis te verdiepen én een geïntegreerde benadering na te streven (Slep en O'Leary, 2001). In de praktijk komen partnergeweld en kinder-

mishandeling namelijk zowel gezamenlijk voor, als na elkaar en los van elkaar. Soms is het belangrijk de begeleiding dan meer te richten op het partnergeweld, soms dient deze zich te richten op het beschermen van de kinderen, en soms is het belangrijk om beide aspecten tezamen in de hulp te betrekken en een strategie te ontwikkelen voor een gezamenlijke aanpak.

Appel en Holden (1998 in Slep en O'Leary, 2001) schatten in hun studie dat kindermishandeling en partnergeweld in 6 procent van de Amerikaanse gezinnen tegelijkertijd voorkomen: dat is 40 procent van het totale aantal gezinnen dat te maken krijgt met fysiek geweld. Edleson (1999) baseert zijn schatting van 50 procent overlap van partnergeweld en kindermishandeling op een studie van Straus en Gelles uit 1985. Daaruit zou bovendien blijken dat mishandelde vrouwen in vergelijking met vrouwen die niet mishandeld worden twee maal zoveel kans lopen om hun kinderen fysiek te mishandelen.

Werkwijze en focus

Deze analyse van de gespannen verhouding tussen partnergeweld en kindermishandeling is vooral gebaseerd op internationale onderzoeksliteratuur vanaf 2000. Er is gezocht op 'co-occurrence' en op 'child abuse, partner abuse, spouse abuse and domestic violence' om zo overeenkomsten en verschillen tussen deze twee soorten van mishandeling op te sporen. Op intergenerationele aspecten en de oorzaken van geweld wordt niet specifiek ingegaan. Dat zou een aparte beschouwing vergen.

In navolging van de zorgvuldige inkadering van Slep en O'Leary (2001) en de uiteenzetting van Knickerbocker en anderen (2007) gaan we er niet voetstoots van uit dat partnergeweld en kindermishandeling gelijksoortige eendere verschijnselen zijn,

waarbij alleen de relaties tussen slachtoffer en dader verschillen. Er zijn gemeenschappelijke én unieke risicofactoren en processen in het geding, al blijft het nog zeer moeilijk om oorzaak en gevolg bij zowel kindermishandeling als partnergeweld vast te stellen, laat staan te voorspellen (Postmus en Ortega, 2005). In dit artikel onderscheiden we drie typen geweld met elk weer een eigen onderverdeling:

1. Een *direct verband*: de ene vorm van mishandeling beïnvloedt de andere vorm *causaal*. Er zijn hierbij verschillende patronen denkbaar. Partnergeweld kan leiden tot kindermishandeling: man slaat vrouw en vrouw slaat kind. Of één of beide partners gebruiken geweld naar elkaar en mishandelen later allebei een kind. Andersom kan ook kindermishandeling direct gelieerd zijn aan partnergeweld. Bijvoorbeeld: man slaat kind, en door ruzie over zijn harde hand bij de opvoeding ontstaat mishandeling van de partner.
2. Een *gemeenschappelijke etiologie*: de processen die bij kindermishandeling en bij partnergeweld spelen hebben een gemeenschappelijke oorsprong. Het kan hier gaan om (persoonlijkheidsproblematiek bij) dezelfde dader: man slaat vrouw én kind. Het kan ook gaan om een gewelddadig relatiepatroon tussen de partners dat zich vertaalt in mishandeling van en tussen meerdere gezinsleden. Bijvoorbeeld partnergeweld en mishandeling van kinderen door ouders en mishandeling tussen kinderen onderling. Het kan ook zijn dat een mishandelende man zijn partner en kinderen mishandelt omdat zijn vrouw aandacht schenkt aan de kinderen, ze in zijn ogen geen goede moeder is of de kinderen niet stilt houdt.
3. Een *unieke etiologie*: er zijn unieke eti-

ologische processen aan het werk die óf tot kindermishandeling leiden óf tot alleen partnergeweld. Het is mogelijk dat er dan buffers werkzaam zijn die beschermen tegen de mishandeling van een kind, bijvoorbeeld in de vorm van bescherming van de niet-mishandelende ouder, of extra sociale en professionele steun.

Om dit artikel af te bakenen, richten we drie zoeklichten op het verband tussen partnergeweld en kindermishandeling:

1. Prevalentie, registratie en praktijk, en de methodologische eisen die onderzoek stelt;
2. Overeenkomsten en verschillen in theorie en in focus;
3. Empirische voorbeelden: een geïntegreerde, bevolkingsgerichte studie naar partnergeweld en kindermishandeling, geweld in de zwangerschap en enkele aanbevelingen bij vervolgonderzoek.

Deze drie onderwerpen belichten elk op een andere wijze ouderschap, partnerschap en de beleving daarvan.

I. PREVALENTIE, REGISTRATIE EN PRAKTIJK

Prevalentie

Knickerbocker e.a. (2007) zijn er glashelder over: wil klinisch onderzoek verbeteren, dan zijn solide schattingen nodig van de prevalentie van kindermishandeling en partnergeweld. Het blijkt dan vervolgens nog moeilijk genoeg om de schattingen goed te interpreteren. Aangezien partnergeweld en kindermishandeling als aparte verschijnselen zijn onderzocht, presenteren de onderzoekers eerst afzonderlijke prevalentiecijfers uit bevolkingsstudies in de VS en Engeland. Bij partnergeweld varieert de schatting van de prevalentie

van 1 procent tot zelfs 20 procent. In het algemeen zijn de schattingen in criminologische studies veel lager dan in studies vanuit een gezinsperspectief. Daarnaast blijken, een enkele studie uitgezonderd, de schattingen in vrijwel elke studie veel hoger wanneer de Conflict Tactics Scale-2 (CTS) wordt gebruikt. Uit het onderzoek 'Violent Britain' (aangehaald in Knickerbocker e.a., 2007) blijkt dat het merendeel van het partnergeweld buiten de officiële registraties blijft; in totaal is 21 procent van de mishandelde vrouwen en 7 procent van de mishandelde mannen officieel gemeld.

Bij kindermishandeling lopen de prevalenties uiteen van 1.3 procent tot 4.4 procent. Deze onderzoeks-schattingen zijn meestal gebaseerd op het oordeel van *professionals*. In een enkel geval is het oordeel van kinderen en jongeren zelf gemeten; in sommige studies is geen navraag gedaan naar de gevolgen van de mishandeling. Ook in Nederland is er door Van IJzendoorn e.a. (2007) recent een op een Amerikaanse methode gebaseerd prevalentieonderzoek afgesloten onder professionals waarbij het aantal kinderen dat in 2005 is mishandeld wordt geschat op 3 procent. (107.200). In ongeveer drie kwart daarvan gaat het om verwaarlozing: fysiek, emotioneel of pedagogisch, zoals wanneer ouders toestaan dat een kind chronisch spijbelt. Van de totale groep worden er circa 18 procent kinderen fysiek mishandeld en naar schatting ongeveer 4.4 procent kinderen seksueel misbruikt. De grootste risicofactor voor kindermishandeling is in deze studie een zeer lage opleiding (6.8 maal zo grote kans). De prevalentie is in dit en menig ander onderzoek gemeten over een beperkte periode die vervolgens leidt tot een schatting over een langere periode, meestal een jaar. Alle mitsen en maren overziend van pre-

valentiestudies kan gezegd worden dat de kans op fysieke kindermishandeling aanzienlijk toeneemt wanneer sprake is van partnergeweld. Cox, Kotch en Everson (2003) stellen dat die kans tweemaal zo groot is wanneer er partnergeweld plaats heeft, en dat jonge leeftijd van ouders, lage opleiding en een gering inkomen het risico vergroten. In het meest recente onderzoeksartikel schat men de kans dat partnergeweld samengaat met fysieke kindermishandeling tussen 22 procent en 67 procent, terwijl dit percentage in de populatie 4.4 procent of minder is (Knickerbocker e.a. 2007).

Methodologie en prevalentie

Hoe moeten de verschillen in prevalentie worden geïnterpreteerd?

Naast grote verschillen in de operationalisatie van geweld (agressie, conflict, ruzie, mishandeling, geweld) hebben ze in ieder geval te maken met vier soorten methodologische kwesties: *a.* de gebruikte methode (interview, vragenlijst, dossier); *b.* de uitwerking van de methode (een 7-puntsschaal leidt tot een andere 'rating' dan een ja/nee mogelijkheid, gebruik van internet versus persoonlijk gesprek); *c.* de tijdspanne van de studie en de daarop gebaseerde schatting en *d.* de informatiebron (professionals, kinderen/jongeren zelf, volwassenen, ouders, geslacht, etniciteit en sociaal-economische achtergrond. Interviews en vragenlijsten leveren hogere responses aan geweld op dan officiële meldingen). Van belang is ook wie de vragen krijgt voorgelegd. Gezinsleden hebben vaak heel verschillende visies op, en geven andere versies van het geweld.

Professionals leveren lagere schattingen van de prevalentie. Waarschijnlijk stijgt de prevalentie wanneer uitsluitend de beleefde ervaring van een respondent maatgevend

wordt. De subjectieve maat krijgt daarmee voorrang op een gecombineerde maat. Bij deze laatste maken onderzoekers een indeling in ernst, of is een beoordeling van professionals vereist.

Registratie

Uit de Nederlandse praktijkcijfers blijkt dat partnergeweld en kindermishandeling zich weliswaar afzonderlijk voordoen, maar regelmatig gezamenlijk voorkomen of met elkaar verweven zijn. Recent onderzoek van Ferwerda (2007) is gebaseerd op registratie in 25 politieregio's over huiselijk geweld in 2006 waarbij 1000 incidenten uitvoerig zijn geanalyseerd. De bevindingen zijn dus niet representatief voor de omvang, maar geven wel een goed beeld van aard en ernst van meldingen van huiselijk geweld bij de politie. Zo wordt 62 procent van de geweldsincidenten (veel 's middags en 's avonds) telefonisch gemeld. Dit geweld bestaat vooral uit fysieke mishandeling (40 procent), bedreiging (20.2 procent) en relatieproblemen (13.6 procent). Het gaat met name om vrouwelijke slachtoffers (83.8 procent) in de leeftijd van 25 tot 45 jaar (en om een flinke categorie homoseksuele mannen als slachtoffer) en om mannelijke daders (90.7 procent). Bijna driekwart is in Nederland geboren en bij 57.8 procent van de gemelde gevallen zijn kinderen betrokken.

In de AMK-registraties is sinds enkele jaren de categorie 'kind als getuige van geweld' opgenomen. Deze verwijst naar effecten op kinderen van uit de hand gelopen echtelijke ruzies en geweld. De meest recente registratiecijfers (MO-groep 2007) laten zien dat combinaties van verschillende soorten geweld vaak voorkomen, al valt niet af te leiden hoe vaak precies. Er kunnen namelijk per aangemeld kind meer

vormen van kindermishandeling worden geregistreerd, en deze zijn niet te onderscheiden als aparte profielen. Wel blijkt uit de registratie dat het aantal meldingen van kindermishandeling jaarlijks stijgt. Bij een melding worden kinderen als getuige van geweld (35.2 procent) het vaakst genoemd na affectieve verwaarlozing (39.5 procent), gevolgd door lichamelijke verwaarlozing en de categorie 'overig' (beiden 19.3 procent). Let wel: het gaat hier om meldingen; bij adviesvragen en consulten zijn de percentages anders verdeeld.

Praktijkvoorbeelden

Terwijl er in onderzoek een kloof bestaat tussen kindermishandeling en partnergeweld, is volgens Stanley en Humphreys (2006) de barometer voor het succes van hulpverlening de wijze waarop deze kloof in en tussen instellingen wordt overbrugd (39). Met andere woorden: De conceptuele en onderzoekskloof tussen kindermishandeling en partnergeweld is schadelijk voor de praktijk. Hij versterkt de neiging om eenzijdig en vanuit één positie te redeneren (zie Dijkstra, 2007, 158/159), en het vermogen van professionals om de veiligheid van kinderen in het vizier te houden is beperkter wanneer de verschillende vormen van geweld in gezinnen niet worden onderkend (Humphreys, 2006). Om in casuïstiek uitgebalanceerde en ter zake doende overwegingen te kunnen maken, is het relevant om partnergeweld en kindermishandeling en afzonderlijk en gezamenlijk te kunnen zien.¹

De kloof overbruggen dus – al is het met enkele stapstenen! Ze zijn onmisbaar voor een geïntegreerde aanpak. De praktijk biedt legio voorbeelden van uitvoerende professionals die heel wat aftobben over kindermishandeling en partnergeweld. Ter

verduidelijking twee praktijkvoorbeelden uit 2007.

Op verzoek van het AMK bestudeerde ik in de nazomer enkele AMK-dossiers om na te gaan hoe partnergeweld raakt aan kinderen als getuige van dat geweld of aan vermoedens van verwaarlozing of fysieke mishandeling. Samen met medewerkers van het AMK bespraken we daarna de casus van een onlangs bevallen vrouw die door iemand in de buurt was gemeld. Zij probeerde 's nachts met de baby over de schutting te vluchten toen zij door haar man werd bedreigd met een mes. De vrouw had een deel van de zwangerschap doorgebracht in een opvanghuis vanwege mishandeling door de partner. Er ontstond discussie of sprake was van kindermishandeling, en of het geweld in de partnerrelatie misschien een incident was. In de daaropvolgende daderbehandeling werd een relatietherapie opgezet waarin time-out ter voorkoming van escalatie bij ruzies werd geoefend.

Een afgesloten dossier van de vrouwenopvang gaat over een moeder, begin twintig met drie kinderen (11 maanden, 2 en 3 jaar), die met code oranje naar de opvang kwam nadat het AMK al betrokken was geweest. De medewerkers vroegen zich na haar verblijf van ruim vier maanden af of ze niet eerder hadden moeten ingrijpen en welke lering ze uit deze casus konden trekken. De vrouw werd door haar partner fysiek en geestelijk mishandeld, wilde eerst uit de relatie stappen, maar kwam daar weer op terug, nadat ze tijdens de opvangperiode een nieuwe vriend kreeg van wie ze zwanger raakte, met wie ze de relatie verbrak, en toen besloot om een abortus te plegen.

Moeder schreeuwde vaak tegen de kinderen, de kinderen werden fysiek slecht verzorgd (geen ontbijt, te laat en onregelmatig de fles, slecht gekleed, onvoldoende hygiëne) en hun taalontwikkeling liep achter. Moeder kon heel

moeilijk grenzen aangeven; ze hield zich in de opvang nauwelijks aan afspraken rond de zorg voor de kinderen. Toen ze na enkele maanden terugkeerde naar haar ex-partner, werd het AMK ingelicht. Daarna volgde melding bij de Raad: moeder hield zich aan geen enkele afspraak en bleek daardoor onbetrouwbaar als opvoeder.

In het eerste voorbeeld wordt de duur van het partnergeweld onderschat: aan een melding van mishandeling gaan veel incidenten vooraf. Ook is er onvoldoende aandacht voor de machtsverhouding tussen slachtoffer – en dader. Door de kloof tussen partnergeweld en kindermishandeling zijn de effecten van geweld op kinderen en op de opvoeding bij en na geweld lang onderbelicht gebleven. Nu kinderen als getuige uit de schaduw zijn getreden (Edleson en anderen, 2007), wordt duidelijk dat er nog veel onbekend is over het partnerschap en het opvoederschap van deze groep ouders. Wel is duidelijk dat het stoppen van het geweld in een partnerrelatie een proces is dat langdurige aandacht en begeleiding vraagt, juist ook in de hulpverlening.² Pas in die fase krijgen de gevolgen van het geweld de kans om zich naar de oppervlakte te werken. Daarvóór stond het leven van de partners of van ouders en kind immers vooral in het teken van het geweld zelf en van overleven. In het eerste voorbeeld lijkt het belangrijk om deze ouders van een heel jong kind naast relatie-therapie ook opvoedsteun te bieden.

In het tweede voorbeeld wordt de opvoedingsproblematiek onderschat en komt vrij laat aan het licht dat deze moeder met grote waarschijnlijkheid niet adequaat kan functioneren als opvoeder. Sowieso zijn er zorgen bij mishandelde vrouwen om de verminderde werking van zogenaamde buffers rond het opvoeden (Dijkstra, 2007).

Een tekort aan opvoedvaardigheden en een instabiele metapositie (Van der Pas, 2005) komen veel voor bij vrouwen in de opvang. Moeders vertellen dat zij het gezag kwijt zijn geraakt en dat de kinderen hen niet serieus nemen. Of hun hoofd zit zó vol dat aandacht opbrengen voor de kinderen hun zwaar valt.

Wat hebben mishandelde vrouwen nodig om als moeder goed-genoeg te functioneren? Onderzoek naar het functioneren van de ‘buffers’ en gerichte inzet op het versterken daarvan lijkt dan een aanbevolen route.

Uit de prevalentiestudie van Van IJzen-doorn (2007) en anderen onder professionals blijkt dat medewerkers in de opvang regelmatig affectieve verwaarlozing, fysieke verwaarlozing en fysieke mishandeling vermoeden en aantoonbaar achten. Vermoedens van kindermishandeling vragen om een benadering op maat en om specifieke interventies, ook in de vrouwenopvang. Het loont de moeite om die aanpak zo helder mogelijk uiteen te zetten en grenzen te stellen zowel in tijd en in wat toelaatbaar is, als in wat de kansen op verbetering zijn.

II. OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN IN THEORIE EN FOCUS

Accenten in theorie en verklaring

Studie van overeenkomsten en verschillen in theorie en focus tussen kindermishandeling en partnergeweld is een tweede relevante bron van kennis. Ik baseer me daarbij grotendeels op bevindingen van Slep en O’Leary, onderzoekers uit New York, die zich al enkele jaren bezighouden met vraagstukken rond partnergeweld en kindermishandeling. In een doorwrocht academisch artikel (2001) stellen ze op grond van onderzoeksliteratuur vast dat

er op die twee terreinen theoretische en thematische overeenkomsten zijn, maar ook heel duidelijke verschillen. Zowel bij kindermishandeling als bij partnergeweld maakt men in onderzoek gebruik van sociale leertheorie en van het theoretische kader van verstoorde hechting, maar er zijn opvallende accentverschillen in het veelvoud aan verklaringen.

Bij theorievorming over partnergeweld is er belangstelling voor sociologische modellen, psychopathologie en individuele verschillen. In de verklaring van partnergeweld spelen *machtsverschil en gender* een belangrijke rol. Het meeste onderzoek is echter gericht op het plegen van het geweld, en veel minder aandacht is nog geschonken aan het ondergaan daarvan en aan specifieke relatiepatronen waarin geweld een rol speelt.

Bij kindermishandeling gaat het vaak over vervormde cognities, rigide verwachtingen, en ontoereikend probleemoplossend vermogen, en is er relatief veel onderzoek naar de invloed van armoede. In de verklaring van kindermishandeling is er echter nog heel wat ruimte voor belemmeringen en buffers in de *context*: de rol van het wonen in een achterstandswijk, en ook van normen bij professionele en sociale steun. Ook komen psychopathologische verklaringen bij studies naar kindermishandeling minder voor, uitgezonderd bij forensisch onderzoek naar mishandeling van een kind door een ouder met een dodelijke afloop. Uit een recent Nederlands proefschrift blijkt echter dat meer dan 90 procent van de 53 geanalyseerde kinderdoders ten tijde van de doding leden aan een psychiatrische of persoonlijkheidsstoornis (Verheugt, 2007).

Onderzoek naar partnergeweld is geconcentreerd op *mishandelende mannen*: er ligt

relatief veel accent op hun persoonlijkheidsproblematiek en psychopathologie (antisociale persoonlijkheid, borderlinestoornis). Zij zouden jaloers en bezitteriger zijn, eerder geneigd om op eigen gezag beslissingen te nemen over gezinskwesties, en de beslissingsmacht naar zich toetrekken of opeisen. Ook vinden mannen die mishandelen agressie gerechtvaardigd om relationele conflicten mee op te lossen en schrijven ze vaker negatieve attributies toe aan hun partner of hun kind. Mannen die mishandelen zouden meer fysiologische en emotionele opwindning ervaren dan niet-mishandelende mannen. Veel minder is nog bekend over specifieke kenmerken of profielen van hun partners.³ In dit verband wordt ook onderzoek van Gottman (1995) geciteerd: de 80 procent mannen met verhoogde hartslag bij ruzies was verbaal en fysiek minder gewelddadig dan de groep mannen met een lagere hartslag bij conflict. Omgekeerd zouden vrouwen met een hogere hartslag bij conflict juist gevaarlijker zijn.

Onderzoek naar kindermishandeling concentreert zich vooral op *mishandelende moeders*. Bij kindermishandeling worden echter wel specifieke kindkenmerken genoemd die het risico op mishandeling vergroten, zoals prematuriteit, een verstandelijke, psychische of cognitieve beperking, moeilijk temperament of moeilijk opvoedbaar zijn.

Historisch perspectief

In hun theoretische vergelijking van kindermishandeling en partnergeweld snijden Slep en O'Leary enkele interessante kwesties aan.

Zo hoorden *vrouwen* die partnergeweld plegen en mishandelende *vaders* in de vorige eeuw tot de voetnoten van het theoretisch

gedachtegoed en van onderzoek. Geweld in partnerrelaties is dan ook vooral vanuit een feministisch perspectief geanalyseerd, en het begrip kindermishandeling kreeg zijn vorm vanuit een (mannelijk?) medisch, sociaal en ecologisch kader. De sociologen Van Daalen en Brinkgreve (1991) merkten destijds in hun sociologische analyse van huiselijk geweld al op dat de publieke discussie over fysiek en seksueel geweld tegen vrouwen in partnerrelaties los stond van de publieke discussie over fysieke kindermishandeling, ook al speelden deze discussies zich bijna gelijktijdig af (150). Het ging hier om gescheiden werelden, vanuit grof gezegd een *medisch accent* bij kindermishandeling, en een op *macht en gender gerichte verklaring* bij geweld tegen vrouwen en seksueel misbruik (Van Daalen, 1990). Het eigen aandeel van vrouwen in geweld werd, aldus deze sociologen, veronachtzaamd.

In studies na de eeuwwisseling is er, zoals we straks zullen zien, meer aandacht voor geweld dat vrouwen plegen en voor tweezijdig en meervoudig geweld in partnerrelaties en in gezinnen. Dutton (2007) wees recentelijk nog eens op de complexiteit van partnergeweld. Volgens hem wordt fysieke mishandeling van mannen het sterkst veroordeeld en het meest opgemerkt, terwijl dit slechts ten dele strookt met evidentie daarover. Psychisch geweld, in de vorm van controle en vernedering, zou – evenals mishandeling door vrouwen – vaak worden onderschat. Ook in klinische settings, zoals bij eerste hulp, zouden gevaarlijke vrouwen zelden als zodanig worden waargenomen.

Gender wordt in zijn ogen stereotype ingevuld als een fysiek mishandelende man en een afhankelijke vrouw. De werkelijkheid is echter genuanceerder en gecompliceerder, aldus Dutton. In veel gevallen ligt psychi-

atrische en persoonlijkheidsproblematiek ten grondslag aan het plegen van geweld. Dit kernprobleem wordt, stelt Dutton, bij interventies maar zelden aangepakt.

Gemeenschap

Slep en O'Leary stellen de theoretische lens scherp op kindermishandeling. Uit hun werk spreekt de notie dat de context – hier vrij vertaald met *gemeenschap* – zowel kwetsbaarheidverhogend als beschermend kan zijn. Bij kindermishandeling noemt men vertrouwenspersonen, en is de niet-mishandelende ouder bron van troost en kracht voor het kind. Armoede, isolement en een gebrek aan steun zijn bronnen van risico.

Opmerkelijk is dan dat er theoretisch weinig aandacht lijkt te zijn voor bronnen van sociale, materiële en (in)formele steun voor mishandelde vrouwen en hun kinderen. Mishandelde vrouwen in opvanghuizen, zo blijkt uit een recente studie, hebben wel behoefte aan deze hulpbronnen (inkomen, verzekering, huisvesting, hulp voor zichzelf en voor de kinderen) en aan sociale steun (Wolf en anderen, 2006). Te denken valt aan de vier buffers voor ouderschap die Van der Pas (2005) uitvoerig beschreef en die een scharnier vormen tussen het functioneren op de ouderlijke werkvloer en de omstandigheden: een solidaire gemeenschap, taakverdeling en toegankelijke zorg, een metapositie in kunnen nemen als ouder en 'goede ouder'-ervaringen. Het is aannemelijk dat deze buffers bij mishandelde vrouwen niet goed werken (Dijkstra, 2007, 143/144), en dat heeft ongetwijfeld invloed op de uitoefening van hun ouderschap. Postmus en Ortega (2005) citeren de feministisch onderzoekers Flitcraft en Stark die al in 1988 signaleerden dat kinderen van mishandelde vrouwen vaker

uit huis worden geplaatst dan kinderen van niet-mishandelde vrouwen. Mogelijk houdt dit verband met het aan vrouwen toegeschreven, zogenaamde *failure to protect* (zie ook Dijkstra, 2007, 151) ⁴. Flitcraft en Stark zagen dit als indicatief voor onvermogen van kinderbeschermingswerkers om het beschermen van kinderen te verenigen met hun kennis over partnergeweld. Het gaat hier, aldus Postumus en Ortega (2009), om dilemma's bij het dienen van twee meesters. ⁵ Wanneer sprake is van overlap tussen kindermishandeling en partnergeweld lopen vrouwen de kans om er bij professionals slecht af te komen. Hoe minder ervaring de professional heeft met problematiek of doelgroep, des te minder kans op passende hulp en des te negatiever het oordeel.

III. VOORBEELDEN EMPIRISCH ONDERZOEK

Dwarsverbindingen tussen geweld

Welke argumenten biedt de onderzoeksliteratuur om de relatie tussen partnergeweld en kindermishandeling aan nader onderzoek te onderwerpen? Belangrijk zijn daarbij zowel de overlap tussen beide geweldsvormen, als het verschil.

De onderzoekers Slep en O'Leary (2001, 2005) publiceerden naast hun literatuuronderzoek een interessant empirisch onderzoek (2005) hiernaar onder een representatieve groep van 453 ouders van kinderen in de leeftijd van drie tot zeven jaar in New York. Na een telefonische benadering legden ze willekeurig beide ouders vragenlijsten voor en ze interviewden hen zo mogelijk apart over fysiek geweld jegens elkaar als partners en naar één van de willekeurig geselecteerde kinderen uit het gezin in de van tevoren vastgestelde leeftijdsgroep. Na zorgvuldig beraad werd

het vragenlijstonderzoek volledig anoniem uitgevoerd en het interview vertrouwelijk gehouden. Verder hadden de deelnemers toegang tot hulp. De onderzoekers namen onder andere de omstreden CTS-2 af (zie verderop in dit artikel) en de Parent-Child Conflict Tactics Scale (CTS-PC). Met deze laatste vragenlijst werd de frequentie van ruzies en straffend gedrag van ouders naar kinderen gemeten op basis van een schaal van 0 (nooit) tot 6 (meer dan 20 keer). De CTS-PC bestaat uit 13 items voor fysieke straf (slaan met vlakke hand, slaan met voorwerp, gebruik van een wapen).

Uit de resultaten bleek dat 45 procent van de gezinnen over het laatste jaar zowel agressie meldde tussen de partners als naar de kinderen – een hoger percentage dan in ander onderzoek. Bij 13 procent uit deze groep van 45 procent was sprake van ernstig geweld (wurgten, bedreigen met mes of geweer, slaan met vuist of voorwerp). Ernstig partnergeweld werd in 24 procent gemeld en in 10 procent ging het om tweezijdig geweld van beide partners. Slechts bij 2 procent was sprake van een ernstig agressieve mannelijke partner in combinatie met ernstig geweld tegen de kinderen door de man of de vrouw. De onderzoekers concluderen dat het naast elkaar voorkomen van verschillende vormen van agressie in het gezin de regel is in dit onderzoek. Het heeft dus zin om op zoek te gaan naar voorspellers op gezinsniveau in plaats van naar louter individuele voorspellers.

Deze studie zit knap en gedegen in elkaar. De waarborg van anonimiteit en vertrouwelijkheid, de schriftelijke vragen, en het ondervragen van niet één maar twee partners kunnen de hoge prevalentie van geweld deels verklaren. Niettemin roept deze studie echter ook vragen op. Hoe gendersensitief is de gebruikte methode? Zijn er genderspecifieke verschillen bij tweezij-

dig geweld? Waaruit bestaat het uitlokken van geweld en wat is daarvan het effect? En wat valt er te zeggen over de selectieve partnerkeuze en de snel oplopende kans op meer vormen van agressie bij fysieke agressie jegens kind of partner?

Deze en enkele hierna volgende studies over mishandeling tijdens de zwangerschap vragen meer aandacht voor de invulling en meting van eenzijdig en tweezijdig geweld en de wijze waarop de consequenties daarin worden betrokken.

Zwangerschap en mishandeling

Een andere interessante empirische loot aan de stam van partnergeweld en kindermishandeling is recent onderzoek naar mishandeling en zwangerschap. We bespreken hier drie studies.

Herkenning van mishandelde zwangere vrouwen

Datner e.a. (2007) stelden zich het praktische doel om zwangere mishandelde vrouwen te kunnen herkennen bij afdelingen voor Spoedeisende Hulp. Daarom interviewden zij 1200 zwangere vrouwen, en legden hun als eerste de volgende vraag voor: werd u tijdens een woordenwisseling of ruzie geduwd, geslagen of op andere wijze pijn gedaan? Zo ja, hoe vaak gebeurde dit? Waar op het lichaam? Hoe werd het gedaan (werden voorwerpen gebruikt?). Vervolgens selecteerden zij 174 vrouwen die mogelijk met fysieke mishandeling te maken hadden. Op grond van een gesprek bleek bij 124 (76 procent) inderdaad sprake van geweld in het verleden, en 15 procent zei dat dit geweld tijdens de huidige zwangerschap plaatsvond. Vervolgens werden er vragenlijsten afgenomen over depressie, stress, sociale omgeving en het gebruik van verslavende middelen. De zwangere

vrouwen die geweld in hun huidige relatie meemaakten, waren vaker (80 procent) depressief, rapporteerden meer en chronische psychosociale stress en gebruikten relatief veel en meer verslavende middelen (marijuana, alcohol, cocaïne, sigaretten). Vergelijking tussen de twee groepen zwangere vrouwen leerde dat zwangere vrouwen met geweld in hun partnerrelatie op vijf kenmerken verschilden van de controlegroep: 1. ze waren jonger; 2. ze hadden vaker hun school niet afgemaakt en waren lager opgeleid; 3. ze gebruikten veel vaker alcohol; 4. ze gebruikten vaker drugs; 5. en hadden vaker een seksueel overdraagbare aandoening gehad. Deze kenmerken maken duidelijk dat de vrouwen uit de onderzoeksgroep meervoudig kwetsbaar zijn op meer leefgebieden (zie ook Wolf e.a., 2006). Datner en haar collega's bevelen aan om eerst aan alle zwangere vrouwen de vragen over deze vijf indicatoren voor te leggen en afhankelijk van het antwoord hierop verder te vragen. Het aantal valspositieven in dit onderzoek bleek namelijk betrekkelijk hoog: geselecteerde zwangere vrouwen die niet mishandeld werden.

Verklaring van geweld tijdens zwangerschap: twee onderzoeken

De twee hieronder besproken studies over geweld tijdens zwangerschap zoeken naar de verklaring van het verschijnsel.

Burch en Gallup (2004) vroegen zich af of zwangerschap een prikkel kan zijn voor mishandeling: ze halen uit de literatuur incidentiecijfers aan van tussen de 3,9 procent en 8,3 procent. Soms zet mishandeling zich voort tijdens de zwangerschap; soms ontstaat hij juist dan. Elk geweld tijdens de zwangerschap plaatsen zij in het licht van genderverschillen in jaloezie en ontrouw. Juist in die periode worden deze

emoties versterkt doordat mannen onzeker zijn over het vader worden en over de vraag of ze wel de vader zijn. De steekproef bestond uit 258 mannen die veroordeeld waren voor mishandeling van de partner. 1 op de 7 mannen gaf aan dat hij geweld gebruikte tegen de huidige partner toen zij zwanger was en nog eens 8 mannen deden hetzelfde bij een eerdere partner. Er bleek een verband met de relatie van de man met zijn vader. Wanneer de zoon destijds getuige was geweest van fysiek geweld van vader tegen moeder, dan was de relatie met de eigen partner vaker slecht en was er een verhoogde kans op fysieke mishandeling en seksueel misbruik.

Burch en Gallup pleiten voor meer en vaker screeningsvragen over mishandeling voorleggen aan zwangere vrouwen, en dat men zich verdiept in onderscheidende kenmerken van de relatie en eigenschappen van de mishandelaar zoals bezitsdrang, seksuele jaloezie en onzekerheid over het vaderschap⁶. Zij stellen vast dat mishandeling vaak gepaard ging met andere vormen van controlerend gedrag, zoals de vrouw verwijten dat ze te veel tijd met anderen doorbrengt, haar opbellen en sociaal isoleren. Tot slot bevelen zij longitudinaal onderzoek aan om na te gaan of mishandeling tijdens de zwangerschap een voorspeller is van kindermishandeling. Zij verwachten dat deze hypothese bevestigd wordt omdat twijfels over het biologische vaderschap en controlerend gedrag na de bevalling naar hun verwachting niet verdwijnen.

Martin en collega's (2004) onderzochten de veranderingen die bij partnergeweld optreden als vrouwen zwanger zijn. Zij citeren een bevolkingsstudie van Martin e.a. (2001) die schat dat 7 procent van de vrouwen fysieke mishandeling meemaakte in het jaar voordat ze zwanger

werd en dat 6 procent van deze groep ook tijdens de zwangerschap mishandeld werd. Fysiek geweld in de zwangerschap leidt tot gezondheidsrisico's voor moeder en het ongeboren kind. Sommige studies rapporteren ernstige verwondingen bij de vrouwen. Zwangere vrouwen lopen ook meer risico gedood te worden dan niet-zwangere vrouwen.

Voornamelijk fysieke agressie is gemeten, en er is weinig onderzoek naar psychische en seksuele mishandeling. Ook is vaak alleen aan de vrouwen, en niet aan hun partners, gevraagd wat er gebeurd is.

Martin e.a. interviewden een klinische groep van 65 vrouwen die naar een zwangerschapskliniek kwam en 6 tot 7 maanden zwanger was. Ze vroegen hen of ze waren geslagen, gestompt of anderszins fysiek pijn gedaan tijdens de zwangerschap door hun partner. 35 vrouwen antwoordden bevestigend. Deze groep kreeg behalve een interview de gereviseerde en uitgebreide CTS-2 uit 1996 met twee-keuzemogelijkheden voorgelegd met zowel vragen over het gedrag van de partner (hij stompte me) als over het eigen gedrag (ik duwde hem). De volgende subschalen zijn gebruikt: psychische agressie (uitschelden, bedreigen, schreeuwen); fysieke agressie (duwen, slaan), seksuele dwang (fysieke dwang tot seks, seks zonder condoom) en verwondingen (bult, wond, snee, bewustzijnsverlies, hoofdletsel). De CTS wordt veel gebruikt bij onderzoek naar huiselijk geweld, maar is omstreden. Hij zou de context en de consequenties van het geweld onvoldoende blootleggen, en verschillen in macht en effecten verdoezelen. Ik kom hier op terug bij 'Waarde van en eisen aan het onderzoek'.

Martin e.a. deelden de respondenten vervolgens in vier groepen in en maakten vergelijkingen tussen en van paren: ze

vergeleken mannen en vrouwen in de onderzoeksgroep (tweemaal 35) en de controlegroep (tweemaal 30) in hun weergave van het soort mishandeling 1 jaar vóór en tijdens de zwangerschap. Daarnaast vroegen ze bij de paren door op veranderingen in de aard en ernst van mishandeling toen de vrouw zwanger werd. De onderzoeks- en vergelijkingsgroepen verschilden niet in leeftijd (gemiddeld 28 jaar) en aantal eerdere kinderen; wel waren mannen uit de onderzoeksgroep vaker werkeloos en waren paren uit de vergelijkingsgroep hoger opgeleid. Opmerkelijk is dat mannen in zowel de onderzoeks- als de vergelijkingsgroep en vrouwen uit de vergelijkingsgroep allen psychische agressie van hun partner naar voren brachten die tijdens de zwangerschap significant toenam. De vrouwen uit de onderzoeksgroep scoorden op fysieke, psychische en seksuele mishandeling aanzienlijk hoger dan hun mannelijke partners, en noemden ook vaker verwondingen dan mannen uit de onderzoeksgroep. Bovendien bleek de psychische agressie voor vrouwen in de onderzoeksgroep significant toegenomen tijdens de zwangerschap.

Met andere woorden: het valt tegen met de rozegeur en maneschijn van zwangerschap. De spanning neemt toe, en het idee van een onbekommerde zwangerschap voor aanstaande moeders en vaders wordt teniet gedaan.

Commentaar bij het besproken onderzoek: victimisering en ouderschap van vrouwen en mannen

De onderzoekers zijn in hun discussie tevreden over het onderzoeksdesign en de metingen: zij hebben victimisering van mannen en vrouwen onderzocht bij verschillende soorten geweld in relaties en op twee tijdstippen. Zij realiseren zich

dat de bevindingen echter ingewikkeld zijn, en dat bovendien de onderzoeksgroepen niet kunnen worden gegeneraliseerd naar de populatie. Verder tonen zij zich in de discussie bewust van de kritiek op de CTS-2 en de methodologische beperkingen die dat met zich meebrengt. Ook merken ze op dat de interviews met vrouwen geheel eigen beperkingen hebben, namelijk onderrapportage van het geweld. Het is immers bekend dat vrouwen over huidige relaties oppervlakkiger informatie geven dan over eerdere relaties.

Wat de onderzoekers niet expliciet benoemen is dat het onderzoek naast gegevens over victimisering ook data bevat over ouderschap. Men zou dus ook paren kunnen vergelijken op hun uitspraken en de interpretatie daarvan. Het plegen van geweld kan immers geminimaliseerd worden of vergoelikt – ‘het was maar één klap’ – ofwel door beide partners, of door één van hen. Deze rechtvaardigingen zouden mogelijk licht werpen op machtsverhoudingen en privileges van degenen die geweld plegen en hoe de ander zich daarin (onder)schikt.

Waarde van en eisen aan onderzoek

Uit de hier besproken studies blijkt opnieuw dat herhaalde metingen over een langere periode en met generaliseerbare onderzoeksgroepen onmisbaar zijn om relevante uitspraken te kunnen doen. Dat vraagt longitudinaal, methodologisch robuust, en dus ‘duur’ onderzoek vanuit een visie. Om een deugdelijke data-set voor generaliseerbaar onderzoek op te bouwen, is allereerst een representatieve steekproef nodig, terwijl veel onderzoek zich op reeds bestaande groepen in de praktijk heeft gericht. De hoge methodologische eisen van zulk onderzoek zijn meestal in de

praktijk niet haalbaar. Dergelijk onderzoek is waarschijnlijk beleidsmatig interessant, maar is niet per definitie ook klinisch relevant. Het speelt bovendien in op regulering door beleid en de illusie van het ultieme overzicht en inzicht van wetenschappelijk onderzoek, terwijl het ook bij deze prevalentiestudies slechts gaat om momentopnames en geëxtrapoleerde schattingen.

Het is verder duidelijk dat vooral fysiek geweld in onderzoek wordt meegenomen, terwijl zeker bij kindermishandeling affectieve en fysieke verwaarlozing het hoogst scoren en fysiek partnergeweld vaak gepaard gaat met psychische terreur en seksuele agressie. Wil de praktijk kunnen profiteren van onderzoek, dan is derhalve een uitbreiding naar andere soorten mishandeling belangrijk. Ook is het van groot belang om interactie en interactie-effecten op het spoor te komen, zoals het al genoemde bagatelliseren van geweld, en de vraag wie wat wanneer doet, en wat de ander vervolgens doet. Het gaat daarbij om verschillen in perceptie en ervaring, en om het focussen op context en consequenties. We weten dat de mate van angst van vrouwen voor de (volgende) klap te maken heeft met de kracht waarmee hij werd toegediend en met de boodschap over macht en controle die mee werd gestuurd.

De vraag is of het instrument van de CTS-2 voldoende gendersensitief is bij langdurig partnergeweld en of hij met twee keuzemogelijkheden voldoende nuancering aan kan brengen. De betrouwbaarheid van de CTS is getoetst voor de interval van een jaar en niet voor een langere periode. Het lijkt verstandig om aanvullende instrumenten in te zetten om deze vraag beter te kunnen beantwoorden, ook als het gaat om de interpretatie(s) van tweezijdig geweld op langere termijn.

Ook ouderschap en het samenspel tussen ouders kunnen hier worden ingebracht. Van der Pas (2007) schrijft recentelijk dat de rolverdeling tussen ouders wellicht een diepere laag heeft dan louter de verdeling van concrete taken. Rol – en taakverdeling zouden welwillendheid nodig hebben van de partner:

‘Misschien is één van de functies van partners wel om [elkaars] publiek te zijn en elkaar ‘ik kan het’-ervaringen te geven. Welwillende partners dragen bij aan elkaars stuk, als regisseur, souffleur of figurant, al of niet toekijkend tussen de coulissen, of napratend achteraf. De ogen van de partner helpen de uitvoerende ouder zich niet te verliezen in de interactie met het kind, en om te blijven kijken naar zichzelf’ (33).

Wanneer die welwillendheid ontbreekt, of omslaat in kwaadaardigheid, vallen de tweede stem achter de coulissen weg en de ‘ik kan het’-ervaring. Het maakt begrijpelijker waarom voortdurende onenigheid tussen partners een significante voorspeller is van zowel kind – als partnergeweld (Slep en O’Leary, 2001), en dit roept weer vragen op over wat onenigheid is: prutten, tegenspreken, andere mening hebben, dagenlang zwijgen, slaande ruzie, spanning om te snijden, verbale minachting enzovoort.

Veelvuldige of grote verschillen van mening over de opvoeding kunnen aanleiding geven tot ruzie – en tot partnergeweld.

IV. CONCLUSIE

Er is aandacht nodig voor een geïntegreerde benadering van partnergeweld en kindermishandeling en voor creatief gebruik van beiderzijdse theorievorming. Uit de geconstateerde leemtes valt iets te leren. Macht is bij kindermishandeling onderbelicht,

en de context (steun, buffers, armoede) bij partnergeweld. Het ontbreken van macht als theoretisch kader kan tot gevolg hebben gehad dat bijvoorbeeld 'oudermishandeling' en 'kinderen als getuige van geweld' zo lang onderbelicht zijn gebleven.

Steun en bescherming zijn bij partnergeweld weinig uitgewerkt: de vraag hoe je verzwakte buffers kunt verstevigen lijkt een kwestie die het uitzoeken waard is.

Empirisch blijkt dat partnergeweld en kindermishandeling niet altijd tot elkaar te herleiden zijn, maar er is – zie de prevalentiecijfers – een aanzienlijke groep waar beide vormen van mishandeling optreden. Beleidsmakers willen reguleren en beheersen: zij proberen het veld te overzien en zenden prikkels uit voor gewenst gedrag. Onderzoekers willen overzicht en inzicht, en prevalentiecijfers helpen daarbij, maar ook deze geven het handelen in de praktijk geen direct en eenduidig houvast. De euforie en het optimisme van onderzoekers en beleidsmakers helpt de praktijkmensen niet noodzakelijkerwijs verder: voor hen staan het doen en reflectie op dat doen centraal.

Ook over de oorzaken van gezinsgeweld valt wellicht meer te zeggen, maar daarover ging dit artikel niet. Is de overlap tussen partnergeweld en kindermishandeling een kwestie van besmetting? Het kan een individu zijn die pleger is van beide soorten geweld; partnergeweld en kindermishandeling kunnen echter ook beiden gebonden zijn aan specifieke gebeurtenissen.

Het streven naar een geïntegreerde benadering van partnergeweld en kindermishandeling is de moeite van het doordenken waard. We zetten daarmee een bril op met multifocale glazen en we zien dus meer. Scherper ook. Dat kan interventies beter passend maken. Om die moeite lonend te

maken moeten onderzoek en beleid wel meer ten dienste staan, en evenals de praktijk zelf, willen leren van de praktijk.

Dr. Sietske Dijkstra is lector vrouwenopvang en huiselijk geweld, Avans Hogeschool

Noten

- 1 Dit geldt ook voor oudermishandeling en voor overig huiselijk geweld.
- 2 De methodiek van de begeleide terugkeer, ontwikkeld door de vrouwenopvang Amsterdam, is hier het vermelden waard. Deze methodiek biedt ondersteuning aan paren die willen dat het geweld stopt en de relatie wordt voortgezet. Bij deze werkwijze worden de kinderen weliswaar betrokken, maar hebben zij (nog) niet een solide plaats.
- 3 Er is onderzoek gaande naar zogenaamde cliëntprofielen van vrouwen in de opvang. Daaruit blijkt dat er clusters zijn van psychische klachten, middelengebruik, financiële problemen en land van herkomst (verwacht, Sijbrandij, Jonker en Wolf, 2008).
- 4 Er kunnen ook andere redenen zijn om een kind uithuis te plaatsen dan een direct gebrek aan bescherming. In de Volkskrant van 16 februari 2008 pleiten rechters voor de mogelijkheid om zwangere vrouwen met een verslaving, een psychische stoornis en een verstandelijke beperking al tijdens hun zwangerschap een o.t.s. te geven. De drie genoemde kenmerken worden ook in de vrouwenopvang wel gebruikt om 'moeilijke subgroepen' aan te duiden.
- 5 In februari 2008 kwam de zaak van een 43-jarige moeder van twee zonen van tien en acht jaar uit Amsterdam voor het gerecht. Deze jongens waren

jarenlang mishandeld door hun vader die daarvoor was veroordeeld en suicide had gepleegd. De vrouw was ook langdurig mishandeld door haar echtgenoot. Zij zei uit angst te hebben gezwegen over de mishandeling van de kinderen. De rechtbank achtte dit niet voldoende reden en legde haar medeplichtigheid aan de mishandeling ten laste.

- 6 Levendosky en anderen (2007) volgden een groep zwangere mishandelde vrouwen gedurende zeven jaar en onderzocht de ouderlijke representaties, de cognitieve schema's en de attachmentstrategie van hun kinderen op de leeftijd van één en vier jaar. Zij komen tot de bevinding dat bij de kinderen de interne representatie van de moeder werd aangetast.

Literatuurlijst

- Burch, R. L. en G.G. Gallup (2004). Pregnancy as a Stimulus for Domestic Violence. *Journal of Family Violence*, vol 19, 4, 243-247.
- Cox, C.E., Kotch, J.B. en M. D. Everson (2003). A Longitudinal Study of Modifying Influences in the Relationship Between Domestic Violence and Child Maltreatment. *Journal of Family Violence*, vol 18, 1, 5-17.
- Datner, E. M., Wiebe, D. J., Brensinger, C. M. en D.B. Nelson (2007). Identifying Pregnant Women Experiencing Violence in an Urban Emergency Department. *Journal of Interpersonal Violence* 22, 1, 124-135.
- Dijkstra, S. (2007). Beelden van ouderschap en mishandeling. Een caleidoscopische blik op posities. *Ouderschap & Ouderbegeleiding*, 2, 142-160.
- Draijer, N. (1988). *Seksueel misbruik van meisjes door verwanten. Een landelijk onderzoek naar de omvang, de aard, de gezinsachtergronden, de emotionele betekenis en de psychische en psychosomatische gevolgen*. Den Haag, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- Dutton, D.G. (2007). The Complexities of Domestic Violence. *American Psychologist*, October, 708-710.
- Edleson, J.L. (1995). *Mothers and Children: Understanding the Links between Woman Battering and Child Abuse*. Minnesota Center Against Violence and Abuse.
- Edleson, J.L., Ellerton, A.L., Seagren, E.A., Kirchberg, S.L., Schmidt, S.O. en A. T. Ambrose (2007). Assessing child exposure to adult domestic violence. *Children and Youth Services Review* 29, 961-971.
- Ferwerda, H. (2007). *Met de deur in huis. Omvang, aard, achtergrondkenmerken en aanpak van huiselijk geweld in 2006 op basis van landelijke politiecijfers*. Arnhem/Dordrecht.
- Humphreys, C. (2006). Relevant Evidence for Practice. In: Humphreys, C. en N. Stanly (eds). *Domestic Violence and Child Protection*, 19-35.
- Lünnemann, K.D. en M.Y. Bruinsma, (2005). *Geweld binnen en buiten. Aard, omvang en daders van huiselijk en publiek geweld in Nederland*. Utrecht/Tilburg: Verwey-Jonker Instituut/IVA.
- Knickerbocker, L., Heyman, R. E., Slep, A. M., Jouriles, E. en R. Mac Donald (2007). Co-occurrence of child and partner maltreatment. Definitions, prevalence, theory and implications for assessment. *European Psychologist* 12, (1), 36-44.
- Martin, S. L., Harris-Britt, A., Li, Y., Moracco, K.E., Kupper, L.L. en J. C. Campbell (2004). Changes in Intimate Partner Violence during Pregnancy. *Journal of Family Violence*, vol 19, 4, 201-210.
- MO-groep Jeugdzorg, (2007). *Adviezen en*

- Meldingen over Kindermishandeling in 2006*, Utrecht, auteur A. Wolzak.
- Pas, Van der A. (2005). *Eert uw vaders en uw moeders. Opvoedproblemen nader verklaard. Handboek Methodische Ouderbegeleiding 3*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Pas, Van der A. (2007). *Theorie en praktijk ter discussie, Handboek Methodische Ouderbegeleiding 7*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Römkens, R.G. (1992). *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties: Swets en Zeitlinger*. Amsterdam/Lisse (academisch proefschrift).
- Slep, A.M. en S.G. O'Leary (2001). Onderzoek naar partner – en kindermishandeling: Is het tijd voor een meer geïntegreerde benadering van geweld in het gezin? *Literatuurselectie Kinderen en Adolescenten* 9, 3, 2002, 251-294. (Vertaling van Examining partner – and child abuse: Are we ready for a more integrated approach to family violence?) *Clinical Child and Family Psychology Review* 4 (2), 87-107.)
- Slep, A. M. en S. G. O'Leary (2005). Geweld van partners tegen elkaar en tegen hun kinderen in jonge gezinnen: omvang, patronen en verbanden. *Gezinstherapie Wereldwijd* 18, 1, 2007, 92-118. (Vertaling van Parent and partner violence in families with small children: rates, patterns and connections.) *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 73, 3, 435-444.)
- Stanly, N. en C. Humphreys (2006). Multi-Agency and Multi-Disciplinary Work. In: Humphreys, C. en N. Stanly (eds). *Domestic Violence and Child Protection*, 19-35.
- Sijbrandij, M., Jonker I. en J. Wolf, (2008). Cliëntprofielen van vrouwen met geweldservaringen in de opvang. *Verwachte publicatie*.
- Verheugt, A. J. (2007). *Moordouders. Een klinisch en forensisch psychologische studie naar de persoon van de kinderdoder*. Van Gorcum.
- Wittebrood, K. en V. Veldheer, (2005). *Partnergeweld in Nederland. Een secundaire analyse van de Intomart-onderzoeken naar huiselijk geweld. Tijdschrift voor Criminologie*, 47, 1, 3-23.
- Wolf, J., Jonker, I., Nicholas, S., Meertens V. en S. te Pas (2006). *Maat en baat van vrouwenopvang. Onderzoek naar vraag en aanbod*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Ijzendoorn van, M.H., Prinzie, P., Euser, E.M., Groeneveld, M.G., Brilleslijper-Kater, S.N., Van Noort-Van der Linden, A.M.T., Bakermans-Kranenburg, M. J. Juffer, F. Mesman, J. Klein Velderman, en M. San Martin Beuk (2007). *Kindermishandeling in Nederland Anno 2005: De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2005)*. Leiden.